

Kazinczy Ferenc

Zrínyi

Mártnak sisakjában gilicék költenek, (gerlice. Zr. *gilicé*-nek írja)
Jele hogy ő és Vénus nem ellenkeznek.
Életemet én is Mártnak dedikáltam,
De, nem tagadhatom, Vénust is szolgáltam,

Jó hazámért,
Júliámért,
Sok nagy bajt próbáltam,
Vitézül kiálltam.

Heában, kiálték, úgy akarta isten!
Ne fuss, én Violám! juttassad eszedben: Zr. verse, de változtatással.
Péneus leánya öltözött törzsökben, [II. *Idilium*, 7.]
Mert kegyetlenségért isten is kegyetlen.

Jaj, szerelmes Violám, óvjad magadat,
Hangya meg ne csípje szép fejér lábadat, Zr. változtatás nélkül.
Ne szakassza szederjín arany hajadat; [II. *Idilium*, 15.]
Állítsd meg, állítsd meg, kérlek, futásodat!

A Dráva partjai meghallák keservem,
S együtt siránkoztak kínjaimon velem. Az enyém.
Meddig futsz, kiáltám, te én szerelmesem!
Megállasz-e, térded hogy ölelhessem? – (*Echo*) Nem!

Mint ama könnyű köd a forgósél előtt, Zr. igen igen szép verse. Sok okos
Violám úgy futott én szemeim előtt, ezt nem csudálná. Én irigylem.
Mint hideg hóharmat nap melege előtt, [II. *Idilium*, 13.]
Mint fűj karvaly előtt, mint árnyék nap előtt:

Szerelmem eránt így süllyedvén kétségben,
Mit ér rugódozni, mondám, ösztön ellen? Enyém.
Rettenőtes szabályamat vevém kezemben,
S fölléptem vitéz Mártnak hős seregében.

Igazabb isten ez; megadta a szép bért,
Mivel nem kéméltem, amit tőlem ő kért, Enyém.
S csatában magamat kivettem ötvenért;
Ez szerze nekem fényt, s el nem halható hírt.

Pécs s az eszéki híd, ha szólhatna, szólna,
S ha idegen társam meg nem gátolt volna,
Rosszabbul lett volna a pogány eb dolga,
S mondaná irigység: Ez nem volt rossz szolgálta.

Enyém.

A lengyel koronát ámbár fölvehettem,
Mivel hazámat s nemzetemet szerettem,
Félelem s kevélység nélkül megvettem;
Elég vala nekem hogy megérdemeltem.

Enyém.

Még egy isten nyújtá nekem adományát,
Ki, mint király, bírja Helicon országát.
Följebb böcsülöm én annak szép csarnokját,
Mint, melyet hord nyakam, spanyol aranygyapját.

Enyém.

Éneidost Máró írta tíz tél alatt,
Szépatyám nagy tettét én csak egy tél alatt.
Nem hasonlítom én Máróhoz magamat,
De én professióm versnél vár nagyobbát.

Zr. Praefatiója. Prosában

Azkit írtam, írtam csupa mulatságért;
Jutalmat nem vártam, sem nem várok azért.
Írtam, amint tudtam. Ha gúnyolsz munkámért,
Tökéletösségre, gondold, hány dolog ért?

Zr. Praef.

Én soha munkámat meg nem korigáltam,
Hagytam, amint elsőben írni találtam.
Néhol fabulákkal azt fel is cifráltam;
Követni Homérust ebben is próbáltam.

Zr. Praef.

Idegen szók vagynak keverve versemben,
Mert tenni nekem vagyon azt jó kedvemben;
Szegény a magyar nyelv, ezt vöttem eszemben;
Írj, és velem lésszesz egyes értelemben.

Zr. Praef.

Magyar, még egy munka marad reád tőlünk;
Ezt tanítja neked: Van erőnk, nincs lelkünk;
Kiholt a jámborság és az hűség bennünk;
Szeresd hazád, s fölkél ismét. Isten velünk.

Enyém.

Kazinczy Ferenc fentiekben közölt, *Zrínyi* című versének első változatát, 1811. május 22-én Széphalomban írt levelébe illetve, Berzsenyi Dánielnek küldte el, ezzel az ajánlással: „Vedd itt Zrínyimet, mely az én mívem ugyan, de magának szavaival.”¹ Ez a Zrínyi stílusát ügyesen imitáló költemény, a prosopopoeiát, azaz

¹ Kazinczy Ferenc *Levelezése Berzsenyi Dániellel*, kiadta Kazinczy Gábor, Pest, 1860, 122–124.; Kazinczy Ferenc *Levelezése. Nyolczadik kötet*. 1810. július 1. – 1811. június

a megszemélyesítést alkalmazva, időrendben tekinteti át a költő és a hadvezér egész pályafutását.² A Pécsről és az eszéki hídról szóló strófában az idegen társ gróf Raimondo Montecuccoli (1609–1680) császári hadvezérrel azonosítható. Azt viszont semmi nem igazolja, hogy a lengyel koronát Zrínyi Miklósnak valaha is felkínálták volna.³

Kazinczy Zrínyi Miklós *Minden munkáját* 1816-ban két kötetben adta ki Pesten.⁴ Ugyanó, három esztendő múltán, az ebből a kiadásából kimaradt előszó pótlása végett, G. H. I. álnéven, „Sz[é]phalomban,] Mártz. 11-dikén 1819.” keltezéssel jelentetett meg Pesten egy *Gróf Zrínyi Miklós* című, négylapos füzetet, amelyben a költőt és munkásságát méltató prózai szöveg közé iktatta, apróbb változtatásokkal, a már nyolc évvel korábban Berzsényinek elküldött imitációs költeményét.⁵ A későbbiekben, a minél kiválóbb művészi archaizálás kedvéért, tovább csiszolgatta ezt a versét, amelynek két szövegváltozata maradt fenn Kazinczynak az MTA Könyvtára Kézirattárába került hagyatékában, a *Lyrái költések* és *Az én verseim* című kéziratkötegekben. Ezek egyike jelent meg 1858-ban, a költő verseinek Kazinczy Gábor által gondozott, első kiadásában.⁶

Ezt a figyelemre méltó verset modern helyesírással, a kritikai kiadás főszövege alapján közöljük.⁷ Az érdekesség kedvéért a strófák mellé odaillesztettük azokat a jegyzeteket, amelyeket Kazinczy a vers Berzsényinek küldött, első változatához fűzött. Ezek mutatják meg ugyanis a legjobban, hogy a szerző mit vett át Zrínyitől, és mit szerzett saját maga.

Sz. Sz. G.

30., közzéteszi Váczy János, a Magyar Tud. Akadémia kiadása, Budapest, 1898, 534–537. (2009. szám)

² Tompa József, *A művészi archaizálás és a régi magyar nyelv*, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1972, 214–216.; Orlovsky Géza, *Kazinczy és Zrínyi*, Kortárs, 25 (1981), 7. szám, 1467–1468.; Békesi Gábor – Sváb Antal, *Kazinczy Zrínyi-centója*. = Széphalom 9, A Kazinczy Ferenc Társaság évkönyve, szerk. Kováts Dániel, Sátoraljaújhely, 1997, 7–18.

³ Kazinczy a vers egyik kéziratának jegyzetében Lehotzky András (1741–1813) családtörténeti könyvére utalt (*Stemmatographia, Pars II*, Pozsony, 1798, 455.), ahol valóban szerepel ez a hamis értesülés („a Polonis in regem vocatus”).

⁴ Zrínyinek *Minden munkái, I–II*, kiadta Kazinczy Ferenc, Pest, 1817.

⁵ Kosjár Márton, *Kazinczy elfelejtett Zrínyi értékelése*, Irodalomtörténeti Közlemények, 63 (1959), 515–517. Az 1819-ben Pesten kiadott füzetből a szegedi Somogyi Könyvtárban és a Széchényi Könyvtárban maradt fenn példány.

⁶ Kazinczy Ferenc *Versei*, Kazinczy Gábor által. A költő arcképével, Pest, 1858, 143–145.

⁷ Kazinczy Ferenc *Összes költeményei (Régi magyar költők tára, XVIII. század, II.)*, sajtó alá rendezte Gergye László, Balassi Kiadó, Budapest, 1998, 128–130; 355–359. (168. szám)